Saiphy

Standard: 10th

Marathi Grammar Activity Sheet

Call: 7718088017

Name:____

Students Academy 10th Standard Marathi Grammar Activity Sheet

१ शब्दसंपत्ती

समानार्थी शब्द

एखादया शब्दासाठी त्याच अर्थाचा दुसरा शब्द म्हणजे त्या शब्दाचा 'समानार्थी शब्द' होय.

लक्षात ठेवा.

समानार्थी शब्द लिहिताना त्या अर्थाचा दुसरा शब्द लिहावा. दिलेल्या शब्दाचा सविस्तर अर्थ लिहू नये.

उदा. 'औक्षण' या शब्दाला समानार्थी शब्द 'ओवाळणी' आहे. औक्षण या शब्दाचा अर्थ 'एखादयाला ताटामध्ये निरंजन, कुंकू, तांदूळ, एखादी सोन्याची वस्तू यांनी ओवाळणे' हे समानार्थी शब्द म्हणून लिहू नये. समानार्थी शब्द लिहिताना ऱ्हस्व, दीर्घ, वेलांटी, उकार लेखननियमांनुसार लिहा, अन्यथा अर्थात बदल होतो. जसे दिन – दिवस, दीन – गरीब.

एका शब्दाचे समानार्थी शब्द त्या भाषेची संपन्नता दर्शवतात. त्यांच्या ज्ञानाने आपले भाषाज्ञान प्रगल्भ होते व भाषेचा आस्वाद घेणे आपल्याला सहज, शक्य होते.

पुढील वाक्ये वाचा.

१. त्याच्याकडे पुष्कळ द्रव्य आहे. २. त्याच्याकडे पुष्कळ धन आहे. ३. त्याच्याकडे पुष्कळ संपत्ती आहे.

द्रव्य = धन = संपत्ती

वरील अधोरेखित शब्दांचा अर्थ समान आहे. म्हणून, हे समानार्थी शब्द आहेत.

समानार्थी शब्द							
१.	अग्नि	=	आग	२३.	गरीब	=	दरिद्री
२.	अभागी	=	कमनशिबी	२४.	गाठोडे	=	बोचके
३.	अवघड	=	कठीण	२५.	गोडपणा	=	मधुरता
४.	अशक्त	=	दुर्बळ, दुबळा	२६.	घाण	=	मळ
५.	अश्रू	=	आसू	२७.	चिंता	=	काळजी
६.	आठवण	=	स्मरण	२८.	चेष्टा	=	थट्टा
७.	आत्मज्ञान	=	निजज्ञान	२९.	छोटे	=	लहान
८.	आनंद	=	हर्ष	३०.	जग	=	विश्व, जगत
९.	आयुष्य	=	जीवन	३१.	जन	=	लोक
१०.	उत्पत्ती	=	जन्म	३२.	जीभ	=	रसना
११.	उपाय	=	इलाज	३३.	झोप	=	निद्रा
१२.	उसंत	=	विश्रांती, फुरसत	३४.	टीका	=	विवेचन, निंदा
१३.	अंग	=	शरीर, तनू, काया	३५.	डोके	=	मस्तक
१४.	अंदाज	=	सुमार, अदमास	३६.	ढग	=	मेघ
१५.	कचेरी	=	कार्यालय	३७.	तहानलेला	=	तृषित
१६.	काज	=	काम	३८.	ताबा	=	नियंत्रण
१७.	कडू	=	कटू	३९.	तेजी	=	भरभराट, चलती
१८.	कान	=	कर्ण	४०.	दास	=	सेवक, चाकर
१९.	कोमलता	=	मृदुत्व	४१.	दिवस	=	दिन
२०.	खाजगी	=	वैयक्तिक	४२.	दीन	=	गरीब
२१.	खुलासा	=	स्पष्टीकरण	४३.	दु:ख	=	वेदना, यातना
२२.	गरज	=	आवश्यकता	४४.	धरणी	=	धरती, भूमी, जमीन, धरा

४५.	धेनू	=	गाय
४६.	नदी	=	सरिता
४७.	नमस्कार	=	वंदन
४८.	नित्य	=	नेहमी
४९.	निश्चय	=	निर्धार
५०.	परिवर्तन	=	बदल
५१.	पर्वणी	=	शुभकाल
५२.	पाणी	=	उदक, जीवन, तोय, जल
५३.	पाय	=	पद
५४.	पारंगत	=	निष्णात
५५.	पिशवी	=	थैली
५६.	पोट	=	उदर
५७.	पंख	=	पांखोवा
५८.	प्रशस्ती	=	कौतुक
५९.	फायदा	=	नफा, लाभ
६०.	बहुधा	=	बहुतेक
६१.	बाई	=	स्त्री
६२.	बातमी	=	वार्ता
६३.	बिकट	=	कठीण
६४.	बिघाड	=	नादुरुस्ती, विकृती
६५.	भगिनी	=	बहिणी
६६.	भिक्षेकरी	=	भिकारी
६७.	भीती	=	भय
६८.	मदत	=	साहाय्य
६९.	मन	=	चित्त
७०.	माता	=	आई, जननी
७१.	मौन	=	स्तब्धता
७२.	मंदिर	=	देवालय, देऊळ
७३.	म्हातारा	=	वृद्ध
७४.	रात्र	=	रजनी, निशा
७५.	रुधिर	=	रक्त
७६.	लोक	=	जन, जनता
७७.	वत्सर	=	वासरू
७८.	वदन	=	मुख, तोंड
७९.	वन	=	जंगल
८०.	वस्त्र	=	कापड
८१.	वाट	=	रस्ता, पथ, मार्ग
८२.	वायू	=	वारा
८३.	शशी	=	चंद्र, सुधाकर
८४.	शाळा	=	विद्यालय
८५.	शोभा	=	सौंदर्य
८६.	श्रीफळ	=	नारळ
८७.	समाधान	=	तृप्ती
८८.	सर्व	=	सगळे, सकळ
८९.	सल्ला	=	मसलत, विचार
९०.	सवेंचि	=	लगेच
९१.	सामर्थ्य	=	बळ, ताकद, शक्ती
९२.	सोबती	=	सखा, मित्र, सवंगडी
९३.	संकट	=	विपत्ती
९४.	संघर्ष	=	लढा, झुंज
९५.	संयम	=	नियंत्रण
९६.	स्फूर्ती	=	प्रेरणा
९७.	स्वच्छ	=	निर्मळ
९८.	हात	=	कर, हस्त
९९.	क्षमा	=	माफी

सराव कृती

कृ.१. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. क्रोध – ______________ ii. चंद्र – **[मार्च २०१९]** – ______________

iii. वसाहत – ______________ iv. डोळा – ______________

v. बायको – ______________ vi. अवधान – ______________

vii. आवाज – ______________ viii. डोके – ______________

ix. ऐट – ______________ x. मित्र **[मार्च २०२०, २०२२]** – ______________

कृ.२. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. बक्कळ – ------------------------
ii. गोजिरा – ------------------------
iii. चेहरा – ------------------------
iv. माती – ------------------------
v. ठसा – ------------------------
vi. अवघं – ------------------------
vii. पाय – ------------------------
viii. विलंब – ------------------------
ix. संध्याकाळ – ------------------------
x. नाराज – ------------------------

कृ.३. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. ताप – ------------------------
ii. ऋण – ------------------------
iii. संघर्ष – ------------------------
iv. धीर – ------------------------
v. संकट – ------------------------
vi. परिचय – ------------------------
vii. बिऱ्हाड – ------------------------
viii. नामांकित – ------------------------
ix. किंमत – ------------------------
x. कष्ट – ------------------------

कृ.४. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. गोडी – ------------------------
ii. मैदान – ------------------------
iii. वडील – ------------------------
iv. काटा – ------------------------
v. यश – ------------------------
vi. द्रव्य – ------------------------
vii. सूर्य – ------------------------
viii. शौर्य – ------------------------
ix. शान – ------------------------
x. दौड – ------------------------

कृ.५. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. राखण – ------------------------
ii. पृथ्वी – ------------------------
iii. शाश्वती – ------------------------
iv. तृप्त – ------------------------
v. कथा – ------------------------
vi. बहीण – ------------------------
vii. आवाका – ------------------------
viii. स्थान – ------------------------
ix. ऊर – ------------------------
x. काव्य – ------------------------

कृ.६. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. आशयगर्भ – ------------------------
ii. महान – ------------------------
iii. प्रेरणा – ------------------------
iv. रटाळ – ------------------------

v. कसब – ----------------------- vi. गगन – -----------------------

vii. गाव – ----------------------- viii. आवड – -----------------------

ix. खूण – ----------------------- x. जनावर – -----------------------

कृ.७. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. सजग – ----------------------- ii. अधीर – -----------------------

iii. चौकस – ----------------------- iv. दाट – -----------------------

v. दक्ष – ----------------------- vi. उधाण – -----------------------

vii. माया – ----------------------- viii. भान – -----------------------

ix. शेपटी – ----------------------- x. वारा – -----------------------

कृ.८. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. फूल – ----------------------- ii. ताटवा – -----------------------

iii. दृष्टी – ----------------------- iv. सृष्टी – -----------------------

v. पुष्टी – ----------------------- vi. झाड – -----------------------

vii. रान – ----------------------- viii. आभाळ – -----------------------

ix. पाऊस [मार्च २०२०] – -----------------------

x. संगत – -----------------------

कृ.९. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. दौलत – ----------------------- ii. बिया – -----------------------

iii. छत्र – ----------------------- iv. तुष्टी – -----------------------

v. मन – ----------------------- vi. व्रत – -----------------------

vii. पक्षी – ----------------------- viii. मुकाट – -----------------------

ix. पान – ----------------------- x. शरीर – -----------------------

कृ.१०.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. बाहू – ----------------------- ii. मुसाफिर – -----------------------

iii. वस्त्र – ----------------------- iv. नवरी – -----------------------

v. मंजुळ – ----------------------- vi. आयुष्य – -----------------------

vii. संथ – ----------------------- viii. चिंतन – -----------------------

ix. क्रीडा – ----------------------------
x. व्यर्थ – ----------------------------

क्र.११.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. उत्तेजन – ----------------------------
ii. स्तुती – ----------------------------
iii. बुद्धी – ----------------------------
iv. स्वाक्षरी – ----------------------------
v. तालीम – ----------------------------
vi. घर – ----------------------------
vii. हेवा – ----------------------------
viii. प्रसन्न – ----------------------------
ix. रीत – ----------------------------
x. दगड – ----------------------------

क्र.१२.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. तथ्य – ----------------------------
ii. खबर – ----------------------------
iii. निराश – ----------------------------
iv. सवलत – ----------------------------
v. देश – ----------------------------
vi. मंगल – ----------------------------
vii. धन – ----------------------------
viii. शेत – ----------------------------
ix. चक्र – ----------------------------
x. एकी – ----------------------------

क्र.१३.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. बळकट – ----------------------------
ii. नौबत – ----------------------------
iii. विभव – ----------------------------
iv. संपदा – ----------------------------
v. शुभंकर – ----------------------------
vi. उज्ज्वल – ----------------------------
vii. गाणे – ----------------------------
viii. थोरली – ----------------------------
ix. संधी – ----------------------------
x. दक्षता – ----------------------------

क्र.१४.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. अवर्षण – ----------------------------
ii. दुर्भिक्ष – ----------------------------
iii. निष्प्राण – ----------------------------
iv. प्रतिकार – ----------------------------
v. बहादुरी – ----------------------------
vi. रुक्ष – ----------------------------
vii. वैराण – ----------------------------
viii. वैभव – ----------------------------
ix. तहान – ----------------------------
x. स्वाद – ----------------------------

क्र.१५.खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. आंधळा – ----------------------------
ii. प्रगती – ----------------------------

@9664080155

iii. बेफिकीर – ____________ iv. अपुरे – ____________

v. आर्जव – ____________ vi. भीषण – ____________

vii. मधुर **[मार्च २०२०]** – ____________ viii. कनवाळू **[मार्च २०२२]** – ____________

कृ.१६. अधोरेखित शब्दासाठी योग्य समानार्थी शब्द वापरून वाक्य पुन्हा लिहा.

i. खोलीच्या दक्षिणेकडील खिडक्या कृष्णा नदीच्या चिंचोळ्या प्रवाहावर होत्या.

उत्तर: ____________

ii. मुख्याध्यापकांच्या हातून शाबासकी मिळावी हा राजूसाठी मोठा गौरव होता.

उत्तर: ____________

iii. नारायण सुर्वे यांच्या कार्यक्रमांना अहोरात्र भरतीच असे.

उत्तर: ____________

iv. मी सगळ्या शालींचे गाठोडे बांधून निकटवर्ती मित्राकडे ठेवले.

उत्तर: ____________

v. राजाने सर्व श्रमिकांना घरे बांधून दिली.

उत्तर: ____________

vi. संयमाचे सामर्थ्य मोठे आहे.

उत्तर: ____________

vii. दीन आणि दिन मध्ये फरक आहे.

उत्तर: ____________

viii. मांजरीला घाबरतोस काय?

उत्तर: ____________

ix. त्याने चटकन मैत्री केली.

उत्तर: ____________

x. आकर्षक लेखन महत्त्वाचे ठरते.

उत्तर: ____________

xi. गुहेमध्ये रहस्य दडले होते.

उत्तर: ____________

xii. सुकलेल्या झाडीत तो लपून बसला.

उत्तर: ____________

xiii. ती स्वयंपाकात पारंगत होती.

उत्तर: ----------

xiv. मुले अभ्यासात दंग झाली होती.

उत्तर: ----------

xv. नव्या प्रयोगाविषयी कुतूहल निर्माण झाले होते.

उत्तर: ----------

xvi. शरदचे मित्र त्याच्याकडून बातमी काढून घेत होते.

उत्तर: ----------

विरुद्धार्थी शब्द

एखादया शब्दासाठी त्याच्या अर्थाच्या विरुद्ध अर्थाचा शब्द म्हणजे 'विरुद्धार्थी शब्द' होय.
विरुद्ध अर्थाचे शब्द × या खुणेने दाखवले जातात.

विरुद्धार्थी शब्द लिहिण्याचे प्रकार			
काही शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहिताना प्रत्यय बदलतात.	काही शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहिताना उपसर्गामध्ये बदल होतो.	काही शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहिताना मुळ शब्दांना उपसर्ग जोडले जातात.	काही शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहिताना मुळ शब्दापेक्षा वेगळे शब्द वापरले जातात.
उदा. दर्जेदार × दर्जाहीन बुद्धिमान × बुद्धिहीन सुखकर्ता × सुखहर्ता	उदा. अनाथ × अनाथ स्वकीय × परकीय सबल × दुर्बल	उदा. मान × अपमान आदर × अनादर सामान्य × असामान्य	उदा. मित्र × शत्रू पाप × पुण्य रात्र × दिवस

विरुद्धार्थी शब्द

१.	अखंड	×	खंड
२.	अर्थपूर्ण	×	अर्थहीन
३.	अनपेक्षित	×	अपेक्षित
४.	अपुरी	×	पूर्ण, पुरी
५.	अभागी	×	भाग्यवान
६.	अवघड	×	सोपे
७.	अवलक्षण	×	सुलक्षण
८.	अवर्णनीय	×	वर्णनीय
९.	अशक्त	×	सशक्त
१०.	असामान्य	×	सामान्य
११.	आकर्षक	×	अनाकर्षक
१२.	आत	×	बाहेर
१३.	आनंद	×	दु:ख
१४.	आस्था	×	अनास्था
१५.	उघडे	×	बंद
१६.	उत्साह	×	निरुत्साह
१७.	उदास	×	प्रसन्न
१८.	उपकार	×	अपकार
१९.	उपाय	×	अपाय
२०.	उशिरा	×	लवकर
२१.	ऋण	×	धन
२२.	औपचारिक	×	अनौपचारिक
२३.	कनवाळू	×	क्रूर
२४.	कमी	×	अधिक, जास्त
२५.	काळा	×	गोरा, पांढरा
२६.	किमान	×	कमाल
२७.	खरीखुरी	×	आभासी
२८.	खरे	×	खोटे
२९.	खरेदी	×	विक्री
३०.	खाजगी	×	सार्वजनिक
३१.	खात्री	×	शंका
३२.	खाली	×	वर
३३.	खुलणे	×	कोमेजणे
३४.	गरीब	×	श्रीमंत
३५.	गोड	×	कडू
३६.	गोंधळ	×	शांतता

३७.	घाण	×	स्वच्छ
३८.	चिंचोळा	×	रुंद
३९.	छोटे	×	मोठे
४०.	जन्म	×	मृत्यू
४१.	टीका	×	स्तुती
४२.	तेजी	×	मंदी
४३.	थोर	×	सान
४४.	थोरली	×	धाकटी
४५.	दर्जेदार	×	दर्जाहीन
४६.	दुर्दैव	×	सुदैव
४७.	दुबळा	×	कणखर, सशक्त
४८.	दुष्ट	×	चांगला, भला
४९.	नकारार्थी	×	होकारार्थी
५०.	नवीन	×	जुना
५१.	निर्मळ	×	मलिन
५२.	नि:स्वार्थी	×	स्वार्थी
५३.	पक्का	×	कच्चा
५४.	परिणामकारक	×	अपरिणामकारक
५५.	पोकळ	×	भरीव
५६.	प्रत्यक्ष	×	अप्रत्यक्ष
५७.	प्रसन्न	×	अप्रसन्न, खिन्न, दु:खी
५८.	प्रसिद्ध	×	कुप्रसिद्ध
५९.	प्रश्न	×	उत्तर
६०.	प्रामाणिक	×	अप्रामाणिक
६१.	फरक	×	साम्य
६२.	फायदा	×	तोटा
६३.	बरोबर	×	चूक
६४.	बिकट	×	सोपे
६५.	बंद	×	सुरू
६६.	भरती	×	ओहोटी
६७.	भाग्य	×	दुर्भाग्य
६८.	मऊ	×	कडक
६९.	मधुर	×	कटू
७०.	म्हातारा	×	तरुण
७१.	मळकट	×	स्वच्छ
७२	मृदू	×	कठोर
७३.	मित्र	×	शत्रू
७४.	मुक्त	×	बंदिस्त
७५.	मोजका	×	विस्तृत
७६.	मैत्री	×	शत्रुत्व
७७.	यश	×	अपयश
७८.	येते	×	जाते
७९	रटाळ	×	मनोरंजक
८०.	राग	×	लोभ
८१.	रिकामी	×	भरलेली
८२.	लहान	×	मोठा
८३.	लक्ष	×	दुर्लक्ष
८४.	वाईट	×	चांगले
८५.	विश्वास	×	अविश्वास
८६.	शालीन	×	उद्धट
८७.	शेवट	×	आरंभ
८८.	सत्य	×	असत्य
८९.	सन्मान	×	अपमान
९०.	समर्थ	×	असमर्थ
९१.	समाधान	×	असमाधान
९२.	सामान्य	×	असामान्य
९३.	सुखी	×	दु:खी
९४.	सुंदर	×	कुरूप
९५.	संयम	×	असंयम
९६.	हळवा	×	कठोर

सराव कृती

कृ.१. खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. ताजी × ____________

ii. ज्ञान [मार्च २०२२] × ____________

iii. अदृश्य × ____________

iv. दाट × ____________

v. सावध [मार्च २०१९] × ____________

vi. लहान [मार्च २०२२] × ____________

vii. शक्य [जुलै २०१९] × ____________

viii. नापसंती × ____________

ix. जड × ----------
x. टवटवीत × ----------
xi. मरगळ × ----------
xii. मंजुळ × ----------
xiii. हळूहळू × ----------
xiv. घट्ट × ----------
xv. आंधळा × ----------
xvi. फायदा × ----------
xvii. स्तुती **[मार्च २०१९, २०२०]** × ----------
xviii. अभिमान × ----------
xix. योग्य × ----------
xx. सुखद × ----------

कृ.२. खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. प्रगती × ----------
ii. मान **[जुलै २०२०]** × ----------
iii. खुश × ----------
iv. लांब × ----------
v. खराब × ----------
vi. धोकादायक × ----------
vii. नापास × ----------
viii. मंगल × ----------
ix. तृप्त × ----------
x. अस्त × ----------
xi. निश्चित × ----------
xii. दुर्बल × ----------
xiii. नीती × ----------
xiv. दास × ----------
xv. कनवाळू × ----------
xvi. अशक्त × ----------
xvii. निर्मळ × ----------
xviii. थंडी × ----------
xix. दक्षिण × ----------
xx. स्वच्छ **[जुलै २०२०]** × ----------

कृ.३ खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. विचार × ----------
ii. भले × ----------
iii. जबाबदार × ----------
iv. निरभ्र × ----------
v. शहाणा × ----------
vi. अंधार × ----------
vii. आधुनिक × ----------
viii. मंजूर × ----------
ix. अबोल × ----------
x. रोगी × ----------
xi. उतरण × ----------
xii. स्वच्छता × ----------
xiii. पाया × ----------
xiv. नाराज × ----------
xv. तेजस्वी × ----------
xvi. दुर्भिक्ष × ----------

Sai Sir ©9664080155

xvii. बहादुरी × ------------------------- xviii. मित्रत्व × -------------------------

xix. वैभव × ------------------------- xx. बळकट × -------------------------

क्र.४ खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. राक्षस × ------------------------- ii. तिरके × -------------------------

iii. बाळसेदार × ------------------------- iv. आदर × -------------------------

v. मान्य × ------------------------- vi. अमृत × -------------------------

vii. इच्छा × ------------------------- viii. उग्र × -------------------------

ix. खर्च × ------------------------- x. पूर्ण × -------------------------

xi. जास्त × ------------------------- xii. जमा × -------------------------

xiii. दारिद्र्य × ------------------------- xiv. गवसणे × -------------------------

xv. अल्पशिक्षित × ------------------------- xvi. विनम्र × -------------------------

xvii. विजय × ------------------------- xviii. पाजळवणे × -------------------------

xix. दीन × ------------------------- xx. आकर्षक × -------------------------

क्र.५. खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. सुरुवात **[जुलै २०१९, मार्च २०२०]** × -------------------------

ii. वाळकी × ------------------------- iii. डावा × -------------------------

iv. दक्ष × ------------------------- v. अलीकडे × -------------------------

vi. कोरडेपणा × ------------------------- vii. जाग × -------------------------

viii. प्रेमळ × ------------------------- ix. लांब × -------------------------

क्र.६. अधोरेखित शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहून अर्थबदल न करता वाक्य पुन्हा लिहा.

i. त्याच्या वाट्याला <u>दारिद्र्य</u> आले.

उत्तर: ---

ii. रमाताई <u>दु:खात</u> होत्या.

उत्तर: ---

iii. मुलांनी जीवनात <u>गोडवा</u> आणला.

उत्तर: ---

iv. रमेशने वडिलांचा <u>आदर</u> केला नाही.

उत्तर: ---

v. जंगलात तो सावध नव्हता.

उत्तर: --

vi. पिशवी वजनाला जड होती.

उत्तर: --

vii. तो अविचाराने वागला.

उत्तर: --

viii. गणितात याला पैकीच्या पैकी गुण मिळणे शक्य नव्हते.

उत्तर: --

शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द

अनेक शब्दांची लांबड लावण्यापेक्षा एका शब्दात अपेक्षित अर्थ व्यक्त करणाऱ्या शब्दांना शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द म्हणतात. अनेक वेळा शब्दसमूह लिहिण्यापेक्षा, बोलण्यापेक्षा त्याबद्दल एकच शब्द लिहून अर्थ व्यक्त करणे सोपे जाते. पाठ्यपुस्तकात आलेले व काही इतर नेहमीच्या वापरातील शब्द आणि शब्दसमूह खाली दिले आहेत. विद्यार्थ्यांनी अर्थासह शब्द समजून घेणे व लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे.

शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द		
१.	ज्यास कोणीही शत्रू नाही असा	अजातशत्रू
२.	स्वत:च्या फायद्याचे पाहणारा	अप्पलपोटी
३.	बालांपासून वृद्धांपर्यंत	अबालवृद्ध
४.	मागाहून जन्मलेला	अनुज
५.	वर्णन करता न येण्यासारखे	अवर्णनीय
६.	व्यक्तीने स्वत:च्या जीवनप्रवासाचे तटस्थपणे केलेले वर्णन	आत्मचरित्र
७.	देव आहे असे मानणारा	आस्तिक
८.	वजन घटवण्यासाठी आहार बदलण्याची कल्पना	आहारपरिवर्तन
९.	सावकाश होत जाणारे अमूलाग्र बदल	उत्क्रांती
१०.	बाहेर टाकण्याची क्रिया	उत्सर्जन
११.	श्रम न करता खाणारा	ऐतखाऊ
१२.	क्रिकेटच्या मैदानाच्या बाजूने उभारलेली कापडी भिंत	कनात
१३.	बांगड्या भरणारा	कासार
१४.	पौष्टिक पदार्थांचा आहार	खुराक
१५.	कपड्यामध्ये एकत्र बांधून ठेवलेल्या वस्तू	गाठोडे
१६.	धान्य साठवण्याची बंदिस्त जागा	गोदाम/ कोठार
१७.	शत्रूला सामील झालेला	घरभेदी
१८.	चंद्रकिरणे पिऊन जगणारा काल्पनिक पक्षी	चकोर
१९.	पावसाचे पाणी वरच्यावर पिऊन जगणारा पक्षी	चातक
२०.	अतिशय जीर्ण होऊन फाटलेले कपडे	चिरगुटे
२१.	झाडाच्या बाजूने केलेले चौकोनी बांधकाम	चौथरा
२२.	जिल्हा प्रशासनाचा मुख्य अधिकारी	जिल्हाधिकारी

२३.	जिवाला जीव देणारा	जिवलग
२४.	आकार देण्यासाठी लोखंड गरम करण्याची जागा	झोतभट्टी
२५.	तीन रस्ते एकवटतात ती जागा	तिठा
२६.	तीन महिन्यांतून एकदा प्रकाशित होणारे	त्रैमासिक
२७.	खूप दान धर्म करणारा	दानशूर
२८.	ध्यान लावून बसलेले	ध्यानस्थ
२९.	पायाच्या नखांपासून शेंडीपर्यंत	नखशिखांत
३०.	समाजात नाव व प्रतिष्ठा प्राप्त झालेला	नामांकित
३१.	ढग नसलेले आकाश	निरभ्र
३२.	कुणाचाही आधार नसलेला	निराधार
३३.	स्वार्थाचा विचार न करणारा	नि:स्वार्थी
३४.	स्वर्गात फुललेली सुंदर बाग	नंदनवन
३५.	झाडाची पाने गळून पडणे	पानझड
३६.	सतत चालत गेल्यामुळे तयार झालेली वाट	पायवाट
३७.	झाडाला फुटलेली नवीन कोवळी पाने	पालवी
३८.	पंचांनी तयार केलेला वस्तुस्थितीदर्शक अहवाल	पंचनामा
३९.	पंधरा दिवसांचा समूह	पंधरवडा
४०.	पाहण्यासाठी जमलेले लोक	प्रेक्षक
४१.	पाहण्यास योग्य असे	प्रेक्षणीय
४२.	बंदुकीच्या गोळ्यांचा किंवा तोफगोळ्यांचा भडिमार	बंबारा
४३.	न मोडली जाणारी कठोर प्रतिज्ञा	भीष्मप्रतिज्ञा
४४.	एखाद्या गोष्टीची आवड असणारा	भोक्ता
४५.	काहीही न बोलण्याचा नियम	मौनव्रत
४६.	अचूक गुणकारी असणारे	रामबाण
४७.	अतिशय पातळ पत्रा	वर्ख
४८.	जंगलाचे रक्षण करणारा	वनरक्षक
४९.	जंगलात राहणारे प्राणी	वन्यप्राणी
५०.	ठरवलेले व्रत मध्येच सोडणे	व्रतभंग
५१.	व्यवसाय करणारा	व्यावसायिक
५२.	भाषेचा (नदीसारखा) प्रवाह	वाक्प्रवाह
५३.	वाचण्यास योग्य असे	वाचनीय
५४.	ज्याची पत्नी मरण पावली आहे असा पुरुष	विधुर
५५.	दगडावर कोरलेला लेख	शिलालेख
५६.	सरकारकडून शिक्षणासाठी विद्यार्थ्यांना मिळणारी अनामत रक्कम	शिष्यवृत्ती
५७.	समाजाची सेवा करणारा	समाजसेवक
५८.	खूप चांगली संधी	सुवर्णसंधी
५९.	स्वत:शी केलेले भाष्य	स्वगत
६०.	दोन नद्या एकत्र मिळण्याची जागा	संगम
६१.	जमाखर्चाची केलेली नोंद	हिशोब
६२.	हृदयाला भिडणारे	हृदयस्पर्शी

सराव कृती

कृ.१. खालील शब्दांसाठी शब्दसमूह लिहा.

i. अष्टपैलू – --

ii. अनमोल – --

iii. आश्रित – --

iv. उदयोन्मुख – --

v. नास्तिक – --

vi. उधळ्या – --

vii. कनवाळू – --

viii. कामचुकार – --

ix. खट्याळ – --

x. जिज्ञासू – --

xi. तट – --

xii. दैनिक – --

कृ.२. खालील शब्दांसाठी शब्दसमूह लिहा.

i. दानशूर – --

ii. निरपेक्ष – --

iii. निरक्षर – --

iv. परावलंबी – --

v. पाणवठा – --

vi. पोरका – --

vii. प्रेक्षक – --

viii. बोगदा – --

ix. मासिक – --

x. मार्गदर्शक – --

xi. वक्ता – --

xii. शिल्प – --

xiii. श्रोता – --

क्र.३. पुढील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्द लिहा.

i. जेथे आकाश जमिनीला टेकल्यासारखे दिसते ते ठिकाण. – ----------------------------

ii. शत्रूकडील बातम्या गुपचूप काढून आणणारा. – ----------------------------

iii. देशासाठी प्राणांची आहुती देणारा. – ----------------------------

iv. समाजाची सेवा करणारा. – ----------------------------

v. आठवड्याने प्रसिद्ध होणारे नियतकालिक. – ----------------------------

vi. लिहिता वाचता येणारा. **[मार्च २०२२]** – ----------------------------

vii. स्वत:चे काम स्वत: करणारा. – ----------------------------

viii. आपल्या इच्छेने सेवाभावाने समाजकार्य करणारा. – ----------------------------

ix. दोन नद्या एकत्र मिळण्याचे ठिकाण. – ----------------------------

x. भाषण करण्याची कला. – ----------------------------

क्र.४. पुढील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्द लिहा.

i. लोखंडाच्या वस्तू बनवणारा. – ----------------------------

ii. मोजकेच बोलणारा. – ----------------------------

iii. वर्तमानपत्रात बातमी देणारा. – ----------------------------

iv. पिण्यासाठी फुकट पाणी मिळण्यासाठी केलेली सोय. – ----------------------------

v. नाटकात भूमिका करणारा पुरुष. – ----------------------------

vi. नशिबावर विश्वास ठेवून वागणारा. – ----------------------------

vii. जिवाला जीव देणारा. – ----------------------------

viii. चंद्रापासून येणारा प्रकाश. – ----------------------------

ix. सापांचा खेळ करणारा. – ----------------------------

x. माकडांचा खेळ करणारा. – ----------------------------

क्र.५. पुढील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्द लिहा.

i. अस्वलाचा खेळ करणारा. – ----------------------------

ii. चित्रे काढणारा. – ---------------

iii. मूर्ती घडवणारा. – ---------------

iv. अभिनय करणारा. – ---------------

v. अभिनय करणारी. – ---------------

vi. चित्रपट अथवा नाटकाचे दिग्दर्शन करणारा. – ---------------

vii. ज्याला कधीही मृत्यू नाही असा. – ---------------

viii. हत्तीला वश करण्याचे साधन. – ---------------

ix. एकाच वेळी अनेक बाबींमध्ये लक्ष देणारा. – ---------------

x. मत देणारा **[मार्च २०१९]** – ---------------

कृ.६. पुढील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्द लिहा.

i. भाषण ऐकणारा **[मार्च २०१९]** – ---------------

ii. पायात चप्पल न घालता **[मार्च, जुलै २०२०]** – ---------------

iii. रणांगणावर आलेले मरण **[जुलै २०१९]** – ---------------

iv. समाजाची सेवा करणारा **[जुलै २०१९]** – ---------------

v. सदाचाराचे नियम – ---------------

vi. रथ हाकणारा – ---------------

vii. चांगल्या लोकांची संगती – ---------------

viii. जंगलात लागलेली आग – ---------------

ix. केलेले उपकार जाणणारा – ---------------

x. इच्छिलेली वस्तू देणारी गाय – ---------------

कृ.७. पुढील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्द लिहा.

i. चार रस्ते एकत्र येतात ती जागा – ---------------

ii. देव नाही असे मानणारा – ---------------

iii. आतून व बाहेरूनही – ---------------

iv. दुपारच्या जेवणानंतरची लहानशी झोप – ---------------

v. दुसऱ्याच्या मनातले ओळखणारा – ---------------

vi. पती मरण पावला आहे अशी स्त्री – ---------------

9664080155

vii. मोजके असे बोलणारा – --

viii. नाणी पाडण्याची जागा – --

ix. कर्जाच्या ओझ्याखाली दबलेला – --

x. श्रम करणारे – --

xi. भिक्षा मागणारा – --

xii. भाग्याचा अभाव असलेल्या – --

xiii. एखाद्या विषयातील पारंगत व्यक्ती – --

xiv. धार काढताना दुधाचा उष्णपणा अजून निवला नाही असे दूध – --

कृ.८. खालील शब्दसमूहांसाठी योग्य शब्दाचा पर्याय निवडून त्यापुढे ✓अशी खूण करा.

i. 'सर्वांत शेवटी जन्मलेला' म्हणजे –
अ. अग्रज ☐ ब. अनुज ☐ क. बाळ ☐

ii. 'ज्याचे वर्णन करता येत नाही' असे –
अ. उल्लेखनीय ☐ ब. अत्युच्च ☐ क. अवर्णनीय ☐

iii. 'थोडक्यात समाधान मानण्याची वृत्ती' म्हणजे –
अ. अल्पसंतुष्टी ☐ ब. असंतुष्ट ☐ क. संतुष्ट ☐

iv. संपूर्ण जन्मभर
अ. अमर ☐ ब. जन्मतः ☐ क. आजन्म ☐

v. 'इच्छिलेली वस्तू देणारे झाड' म्हणजे –
अ. कल्पिता ☐ ब. कल्पवृक्ष ☐ क. कामधेनू ☐

vi. 'केलेले उपकार न जाणणारा' म्हणजे –
अ. कृतघ्न ☐ ब. कृतज्ञ ☐ क. कृतार्थ ☐

vii. 'जन्मतःच श्रीमंत असलेला' म्हणजे –
अ. सावकार ☐ ब. गर्भश्रीमंत ☐ क. शेठ ☐

viii. 'मूर्ती असलेला देवालयातील भाग' –
अ. देऊळ ☐ ब. मंदिर ☐ क. गाभारा ☐

ix. 'सैन्याची चक्राकार केलेली रचना' –
अ. पायदळ ☐ ब. चक्रव्यूह ☐ क. चक्रवती ☐

x. 'नावाचा एकसारखा उच्चार' –
अ. ओरड ☐ ब. जयघोष ☐ क. गोंधळ ☐

वचन

नामामुळे आपल्याला त्याने निर्देशित केलेल्या वस्तूंची संख्या कळते. नामाच्या अंगी वस्तूंची संख्या दर्शवण्याचा गुणधर्म असतो. या गुणधर्मालाच वचन असे म्हणतात.

मराठी भाषेत वचनाचे दोन प्रकार पडतात.

वचन

एकवचन | अनेकवचन

एकवचन: नामाचे रूप जेव्हा एका वस्तूचा बोध करून देते, तेव्हा तेथे एकवचन असते.
उदा. एक चूक, एक वही इत्यादी.

अनेकवचन: नामाचे रूप जेव्हा अनेक वस्तूंचा बोध करून देते, तेव्हा तेथे अनेकवचन असते.
उदा. अनेक केळी, अनेक खुर्च्या इत्यादी.

लक्षात ठेवा

कोणत्याही नामाचे मूळ रूप हे त्याचे एकवचन असते. नामांची अनेकवचनी रूपे ही केवळ सामान्य नामांची होतात. विशेषनाम किंवा भाववाचक नामांचे अनेकवचन होत नाही. अनेकवचनी रूप बनवताना काही नामांना प्रत्यय लागतात, तर काही एकवचनासारखीच राहतात. प्रत्यय लागणे किंवा एकवचनी रूप अनेकवचनात तसेच राहणे हे नामाचे लिंग व त्याच्या शेवटच्या अक्षरातील स्वर यांवर अवलंबून असते.

उदा. देव – देव	सभा – सभा	कवी – कवी	सोय – सोई
विद्या – विद्या	गाय – गाई	काठी – काठ्या	सासू – सासवा
फूल – फुले	पाखरू – पाखरे	मडके – मडकी	पाणी – पाणी

एकवचन-अनेकवचनांच्या काही जोड्या

१.	अवतार – अवतार	२०.	चपाती – चपात्या	३९.	द्रव्य – द्रव्ये	५८.	पोर – पोरे
२.	आरसा – आरसे	२१.	चिठ्ठी – चिठ्ठ्या	४०.	दुकान – दुकाने	५९.	पैसा – पैसे
३.	उडी – उड्या	२२.	चिरगूट – चिरगुटे	४१.	दोरी – दोऱ्या	६०.	फडके – फडकी
४.	एक – अनेक	२३.	चिन्ह – चिन्हे	४२.	धक्का – धक्के	६१.	फरशी – फरश्या
५.	कट्टा – कट्टे	२४.	चिरणी – चिरण्या	४३.	धंदा – धंदे	६२.	फळ – फळे
६.	कचेरी – कचेऱ्या	२५.	चेहरा – चेहरा	४४.	नजर – नजरा	६३.	फूल – फुले
७.	कमान – कमानी	२६.	ज्योत – ज्योती	४५.	नदी – नद्या	६४.	फेटा – फेटे
८.	कवटी – कवट्या	२७.	जीव – जीव	४६.	नाला – नाले	६५.	बटाटा – बटाटे
९.	काटा – काटे	२८.	टप्पा – टप्पे	४७.	नोट – नोटा	६६.	बशी – बश्या
१०.	कादंबरी – कादंबऱ्या	२९.	टाळी – टाळ्या	४८.	पत्ता – पत्ते	६७.	बाटली – बाटल्या
११.	काम – कामे	३०.	टेकडी – टेकड्या	४९.	पर्वणी – पर्वण्या	६८.	बायको – बायका
१२.	किरण – किरणे	३१.	टोला – टोले	५०.	पत्र – पत्रे	६९.	बोट – बोटे
१३.	कुंडी – कुंड्या	३२.	ठसा – ठसे	५१.	पिन – पिना	७०.	बांगडी – बांगड्या
१४.	खार – खारी	३३.	डाळ – डाळी	५२.	पाहुणा – पाहुणे	७१.	मान – माना
१५.	खुर्ची – खुर्च्या	३४.	डोके – डोकी	५३.	पिल्लू – पिल्ले	७२.	भाकरी – भाकऱ्या
१६.	गाठोडे – गाठोडी	३५.	डोळा – डोळे	५४.	पिशवी – पिशव्या	७३.	भट्टी – भट्ट्या
१७.	गोजिरा – गोजिरे	३६.	डोंगर – डोंगर	५५.	पात्र – पात्रे	७४.	भाजी – भाज्या
१८.	घसा – घसे	३७.	तक्रार – तक्रारी	५६.	पुस्तक – पुस्तके	७५.	भानगड – भानगडी
१९.	चप्पल – चपला	३८.	ताटवा – ताटवे	५७.	पेटी – पेट्या	७६.	म्हातारा – म्हातारे

७७.	म्हैस – म्हशी	८३.	रंग – रंग	८९.	विषय – विषय	९५.	शेंग – शेंगा
७८.	मिठाई – मिठाया	८४.	लहर – लहरी	९०.	वेल – वेली	९६.	सल्ला – सल्ले
७९.	मांडी – मांड्या	८५.	वसाहत – वसाहती	९१.	वैशिष्ट्य – वैशिष्ट्ये	९७.	स्त्री – स्त्रिया
८०.	यंत्र – यंत्रे	८६.	व्यक्ती – व्यक्ती	९२.	शास्त्र – शास्त्रे	९८.	सोय – सोई
८१.	रिबिन – रिबिनी	८७.	वाघीण – वाघिणी	९३.	शिक्षक – शिक्षक	९९.	संकट – संकटे
८२.	रोप – रोपे	८८.	वारा – वारे	९४.	शेपूट – शेपट्या	१००.	हालचाल – हालचाली

सराव कृती

कृ.१. पुढील शब्दांचे वचन बदला.

i. माता – ---------- ii. सभा – ---------- iii. गोष्ट [मार्च २०२०] – ----------

iv. पडवळ – ---------- v. गोठा – ---------- vi. तारा – ----------

vii. वस्तू – ---------- viii. मुलगी – ---------- ix. भगिनी – ----------

x. डबा – ---------- xi. प्रश्न – ---------- xii. शहर – ----------

xiii. बिऱ्हाड – ---------- xiv. तोफ – ---------- xv. नाटक – ----------

xvi. झुडुप – ---------- xvii. दु:ख – ---------- xviii. नागरिक – ----------

xix. मनगट – ---------- xx. कल्पना [मार्च २०२०] – ----------

कृ.२. पुढील शब्दांचे एकवचन लिहा.

i. दास – ---------- ii. पाय – ---------- iii. खिडक्या – ----------

iv. कवी – ---------- v. मित्र – ---------- vi. हात – ----------

vii. कान – ---------- viii. पदार्थ – ---------- ix. शब्द – ----------

x. वार्ता – ---------- xi. लाडू – ---------- xii. थेंब – ----------

xiii. अश्रू – ---------- xiv. शाळा – ---------- xv. जागा – ----------

xvi. मंत्र – ---------- xvii. क्षण – ---------- xviii. छटा – ----------

xix. पक्षी – ---------- xx. खेळ – ---------- xxi. चेंडू – ----------

कृ.३. पुढील शब्दांचे अनेकवचन लिहा.

i. शाल – ---------- ii. पत्ता – ---------- iii. मूल – ----------

iv. खोली – ---------- v. पान – ---------- vi. औषध – ----------

vii. गळा – ---------- viii. जीभ – ---------- ix. फुलदाणी – ----------

x. थाळी – ---------- xi. भांडे – ---------- xii. तळवा – ----------

xiii. तुकडा – ---------- xiv. आठवण – ---------- xv. गाणे – ----------

xvi. खूण – ----------------- xvii. कैरी – ----------------- xviii. गाडी – -----------------

xix. किंकाळी – ----------------- xx. स्वप्न – ----------------- xxi. ठसा [मार्च २०२२] – -----------------

कृ.४. वचन बदला.

i. मासा – ----------------- ii. संमेलन – ----------------- iii. वाक्य – -----------------

iv. रात्र – ----------------- v. भजी – ----------------- vi. वेडा – -----------------

vii. रस्ता – ----------------- viii. काटा – ----------------- ix. झाड – -----------------

x. पाऊल – ----------------- xi. गल्ली – ----------------- xii. माळा – -----------------

xiii. दुबळा – ----------------- xiv. बहीण – ----------------- xv. चरित्र – -----------------

xvi. भेट – ----------------- xvii. स्वाक्षरी – ----------------- xviii. वही – -----------------

xix. थाप – ----------------- xx. पायवाट – ----------------- xxi. शेंग [मार्च २०२२] – -----------------

कृ.५. खालील शब्दांचे वचन ओळखा.

i. फरशी [जुलै २०२०] – ----------------- ii. पिल्ले [जुलै २०२०] – -----------------

iii. सामना – ----------------- iv. खेळणी – -----------------

v. वस्त्रे – ----------------- vi. नवरी – -----------------

vii. व्रत – ----------------- viii. मन – -----------------

कृ.६. तक्ता पूर्ण करा.

क्र.	एकवचन	अनेकवचन
i.	बाकडा	-----------------
ii.	-----------------	पणत्या
iii.	-----------------	कीर्तने

क्र.	एकवचन	अनेकवचन
iv.	कुरण	-----------------
v.	घटना	-----------------
vi.	बिऱ्हाड	-----------------

कृ.७. खालील वाक्यांतील अधोरेखित शब्दांचे वचन बदलून वाक्य पुन्हा लिहा.

i. निळ्या तुकड्यावर पावडेकाकांचे <u>पाऊल</u> उठले.

उत्तर: ---

ii. तळ्यातील पाण्यावर <u>लहरी</u> उठत गेल्या.

उत्तर: ---

iii. सोनियावर मोठे <u>संकट</u> ओढावले होते.

उत्तर: ---

iv. तिने मूठ भरून धान्य भिकाऱ्याला दिले.

उत्तर: --

v. गडावर तोफ डागली.

उत्तर: --

vi. भिंत घड्याळाने सजली होती.

उत्तर: --

vii. रस्त्यावर अचानक बकऱ्या आल्या.

उत्तर: --

viii. बाईंच्या हातात छडी होती.

उत्तर: --

ix. कविताने बाटली उचलली.

उत्तर: --

x. पहाटेच कावळे ओरडू लागले.

उत्तर: --

xi. शरदने घर घेतले.

उत्तर: --

xii. रजत यात्रांमध्ये जाऊन आला.

उत्तर: --

xiii. मेरीने औषध घेतले.

उत्तर: --

xiv. अमनने करंजी खाल्ली.

उत्तर: --

कृ.८. खाली दिलेल्या अनेकवचनी नामाचे एकवचनी रूप लिहून त्यांचा वापर करून प्रत्येकी एक वाक्य तयार करा.

i. सवलती

उत्तर: --

ii. वाघिणी

उत्तर: --

iii. ताटवे

उत्तर: --

iv. लेख

उत्तर: --

v. बोगदे

उत्तर: --

vi. रिती

उत्तर: --

vii. रस्ते

उत्तर: --

viii. वेळा

उत्तर: --

ix. भिंती

उत्तर: --

x. विहिरी

उत्तर: --

xi. घड्याळे

उत्तर: --

xii. माणसे

उत्तर: --

लिंग

नामाच्या रूपावरून एखादी वास्तविक अगर काल्पनिक वस्तू पुरुषजातीची आहे, की स्त्री जातीची अथवा दोन्हींपैकी कोणत्याच जातीची नाही असे ज्यावरून कळते त्याला त्या शब्दाचे लिंग असे म्हणतात.

मराठीमध्ये लिंगांचे तीन प्रकार पडतात.

लिंग
- पुल्लिंग
- स्त्रीलिंग
- नपुंसकलिंग

- कोणता शब्द पुल्लिंगी? किंवा स्त्रीलिंगी याचे नियमाने उत्तर देणे शक्य नाही. परंपरेने चालत आलेल्या या भाषेच्या अभ्यासानेच ते शक्य होते.
- मराठीत एकाच अर्थाचे शब्द तिन्ही लिंगांतदेखील आढळतात.

उदा. देह (पुल्लिंग), काया (स्त्रीलिंग), शरीर (नपुंसकलिंग)

उदा. सुतार – सुतारीण, पाटील – पाटलीण, वाघ – वाघीण, नाग – नागिण, डुक्कर – डुकरीण

Sai Sir ©9664080155

उदा. काका – काकी, मामा – मामी, दांडा – दांडी

	पुल्लिंगी	स्त्रीलिंगी		पुल्लिंगी	स्त्रीलिंगी
१.	अध्यक्ष	अध्यक्षा	१६.	पोरगा	पोरगी
२.	अधीक्षक	अधीक्षिका	१७.	बेटा	बेटी
३.	उंट	सांडणी	१८.	बंधू	भगिनी
४.	एडका	मेंढी	१९.	भाऊ	बहीण
५.	काका	काकी, काकू	२०.	मामा	मामी
६.	गवळी	गवळण	२१.	मोर	लांडोर
७.	गृहस्थ	गृहिणी	२२.	युवक	युवती
८.	जनक	जननी	२३.	रेडा	म्हैस
९.	डुक्कर	डुकरीण	२४.	वडील	आई
१०.	तरुण	तरुणी	२५.	वर	वधू
११.	देव	देवी	२६.	वाघ्या	मुरळी
१२.	धोबी	धोबीण	२७.	विद्वान	विदुषी
१३.	नातू	नात	२८.	श्रीमान	श्रीमती
१४.	पाटील	पाटलीण	२९.	सिंह	सिंहीण
१५.	पिता	माता	३०.	सुतार	सुतारीण

सराव कृती

कृ.१. लिंग ओळखा.

i. वाघीण – ---------------- **[जुलै २०२०]**
ii. पती – ---------------- **[जुलै २०२०]**
iii. नाग – ----------------
iv. चिमणा – ----------------
v. फळ – ----------------
vi. रक्त – ----------------
vii. धेनू – ----------------
viii. खडू – ----------------
ix. शाल – ----------------
x. यश – ----------------

कृ.२. पुढील शब्दांची स्त्रीलिंगी रूपे लिहा.

i. दास – ----------------
ii. मित्र – ----------------
iii. म्हातारा – ----------------
iv. कुमार – ----------------
v. बैल – ----------------
vi. मुलगा – ----------------
vii. विद्यार्थी – ----------------
viii. लेखक – ----------------
ix. कवी – ----------------
x. वाघ – ----------------
xi. कुत्रा – ----------------
xii. पाहुणा – ----------------

xiii. नर्तक – ---------------------- xiv. बालक – ----------------------

xv. साधू – ---------------------- xvi. नर – ----------------------

क्र.३. पुढील शब्दांची पुल्लिंगी रूपे लिहा.

i. पक्षिणी – ---------------------- ii. बाई – ----------------------

iii. पत्नी – ---------------------- iv. ती – ----------------------

v. बायको – ---------------------- vi. स्त्री – ----------------------

vii. आजी – ---------------------- viii. मांजर – ----------------------

ix. कन्या – ---------------------- x. कोंबडी – ----------------------

प्र.४. पुढील शब्दांचे लिंग बदला.

i. भिकारी – ---------------------- ii. बाबा – ----------------------

iii. आत्या – ---------------------- iv. शिक्षक – ----------------------

v. दिग्दर्शक – ---------------------- vi. दादा – ----------------------

vii. गुरुजी – ---------------------- viii. मुख्याध्यापक – ----------------------

ix. बोकड – ---------------------- x. विधुर – ----------------------

xi. दीर – ---------------------- xii. राजा – ----------------------

xiii. भट – ---------------------- xvi. उंदीर – ----------------------

क्र.५. अधोरेखित शब्दांचे लिंग बदलून वाक्य पुन्हा लिहा.

i. तो मुलगा गरिबांना मदत करतो.

उत्तर: --

ii. लेखक सुंदर लेखन करतात.

उत्तर: --

iii. बाजारात अचानक शेजारी दिसला.

उत्तर: --

iv. प्राध्यापक वर्गात आले.

उत्तर: --

v. प्राचार्य भाषण करत होते.

उत्तर: --

vi. फांदीवर कावळी बसली होती.

उत्तर: --

vii. तो शिस्तीचा भोक्ता होता.

उत्तर: --

viii. माळी झाडांना पाणी घालत होता.

उत्तर: --

ix. ती माझी बालमैत्रीण होती.

उत्तर: --

x. पावसाळ्यात कोकिळा नजरेस पडली.

उत्तर: --

Sai Sir 9664080155